

гога виникає необхідність у застосуванні отриманих знань до різних областей психолого-педагогічної інноватики: кадрові та соціально-педагогічні процеси, інноваційна поведінка, спілкування, міжособистісні і міжгрупові відносини в інноваційному середовищі; виборі адекватних методик діагностики рівня особистісного і пізнавального розвитку учнів дошкільних, середніх та вищих навчальних закладів, включених у систему інноваційної освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Августин Аврелій. Сповідь / Святий Августин; [пер. з латини Ю. Мушака]. – Львів : Свічачо, 2008. – 355 с.
2. Виявлення духовно-моральних орієнтирів та ціннісних пріоритетів сучасного студентства / О. Марусенко, Н. Письменна, О. Брежнева, Т. Шклярора // Вісн. Львів. ун-ту. – 2006. – Вип. 21. ч. 1. – С. 250–258.
3. Галузинський В.М. Педагогіка: теорія та історія: навчальний посібник / В.М. Галузинський, М.Б. Євтух. – К. : Вища школа, 2005. – 237 с.

УДК 371.13:37.011.32:331.556

АДМІНІСТРАТИВНО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ОПІКУНСЬКО-ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДІТЬМИ МІГРАНТІВ

Сабат Н.І., к. пед. н.,
асистент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»

Статтю присвячено характеристиці адміністративно-організаційних умов підготовки майбутніх учителів до опікунсько-виховної діяльності з дітьми мігрантів. Теоретично обґрунтовано такі їх категорії: відповідність організації і функціонування навчально-виховного процесу ВНЗ потребам сучасного соціуму, вимогам до рівня професійного розвитку вчителя початкових класів; нормативно-правові умови; кадрове забезпечення; інформаційна, матеріально-технічна, фінансова оснащеність педагогічного процесу; розвинутість системи науково-дослідного і навчально-виробничого партнерства ВНЗ із різними закладами системи соціальної підтримки та супроводу дітей мігрантів; моніторинг процесу формування професійної готовності студентів та врахування його результатів на подальших етапах освітньої діяльності зі студентами.

Ключові слова: адміністративно-організаційні умови, учитель початкових класів, професійна підготовка, діти мігрантів, опікунсько-виховна діяльність.

Статья посвящена характеристике административно-организационных условий подготовки будущих учителей к попечительско-воспитательной деятельности с детьми мигрантов. Теоретически обоснованы следующие их категории: соответствие организации и функционирования учебно-воспитательного процесса вуза потребностям современного социума, требованиям к уровню профессионального развития учителя начальных классов; нормативно-правовые условия; кадровое обеспечение; информационная, материально-техническая, финансовая оснащенность педагогического процесса; развитость системы научно-исследовательского и учебно-производственного партнерства вузов с различными учреждениями системы социальной поддержки и сопровождения детей мигрантов; мониторинг процесса формирования профессиональной готовности студентов и учета его результатов на следующих этапах образовательной деятельности со студентами.

Ключевые слова: административно-организационные условия, учитель начальных классов, профессиональная подготовка, дети мигрантов, попечительско-воспитательная деятельность.

Sabat N.I. ADMINISTRATIVE AND ORGANIZATIONAL CONDITIONS FOR PREPARATION OF FUTURE TEACHERS TO OCCUPATIONAL EXERCISE ACTIVITIES WITH MIGRANT CHILDREN

The article is devoted to the description of the administrative and organizational conditions for the preparation of future teachers for the trusteeship and educational activities with the children of migrants. The following categories are: the conformity of the organization and the functioning of the educational process of the higher educational institutions to the needs of modern society, requirements to the level of professional development of the elementary school teacher; staff support; informational, technical and financial equipment of the pedagogical process; the development of the research and educational system and production partnership of higher educational institutions with various institutions of the system of social support and support of migrants' children; monitoring of the process of formation of students' professional readiness and taking into account its results at the following stages of educational activity with students.

Key words: administrative-organizational conditions, elementary school teacher, professional training, children of migrants, guardian-educational activity.

Постановка проблеми. Основними завданнями освітнього процесу в сучасній українській загальноосвітній школі є: приведення системи освіти й виховання до рівня, відповідного потребам соціуму та окремої особистості; формування у школярів самостійності, здатності до успішної соціалізації у суспільстві, толерантності, поваги до представників інших націй, носіїв культур, осіб різних віросповідань тощо. Остання позиція є особливо актуальною з огляду на збільшення у школах кількості дітей – вихідців із сімей мігрантів. Тому посилюється роль учителів, соціальних педагогів, практичних психологів до роботи з такими категоріями учнів.

Система професійної педагогічної освіти є складною та взаємодіє з культурними, соціальними системами. У сучасних умовах педагогічна освіта не може бути пасивною, а має суттєво й динамічно впливати на оточуюче середовище, формуючи демократичне толерантне освітнє поле. Однак доводиться констатувати, що українська система вищої педагогічної освіти не набула тих якісних характеристик, які дали б їй змогу посісти належне місце у форматі міжнародної співпраці. Одними з основних проблем розвитку вищої педагогічної освіти на сучасному етапі є недостатньо швидке реагування на запити суспільства, пов'язані зі зміною складу учнів, серед яких є діти мігрантів. Вирішити питання підвищення ефективності професійної підготовки допоможе з'ясування умов цього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пошуки визначення поняття «умови» засвідчили, що цю категорію досліджували й обґрунтовували науковці Ю. Бабанський, В. Беспалько, С. Виготський, С. Гончаренко, Е. Зеєр, І. Лернер, В. Сластьонін, В. Степашко тощо. У працях цих науковців визначено сутність поняття «педагогічні умови», розкрито їхні основні характеристики, виокремлено різновиди та групи умов ефективної професійної підготовки фахівців.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає у теоретичному обґрунтуванні однієї з виокремлених нами у процесі дослідження груп – адміністративно-організаційних умов підготовки майбутніх учителів до опікунсько-виховної діяльності з дітьми мігрантів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відомо, ефективність педагогічного процесу залежить від умов його перебігу [1, с. 78]. Проведений теоретичний аналіз особливостей підготовки майбутніх педагогів до роботи з дітьми мігрантів зу-

мовлює необхідність обґрунтування необхідних умов, які забезпечать її дієвість та ефективність. Для цього, насамперед, з'ясуємо сутність поняття «умова».

Категорія «умова» є загальнонауковою. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» «умови» трактуються як «необхідні обставини, особливості реальної дійсності, які уможливають здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяють чомусь» [3, с. 1295].

Ю. Бабанський трактує педагогічні умови як становище, в якому компоненти навчального процесу представлені в найоптимальнішому взаємовідношенні, що надає можливість викладачу ефективно викладати, керувати навчальним процесом, а учням – успішно вчитися [1, с. 123]. На думку Е. Зеєра, педагогічні умови – це різноманітні обставини процесу освіти, які забезпечують досягнення поставленої мети [5, с. 98]. В. Степашко виокремив такі організаційно-педагогічні умови підготовки викладачів до роботи в сучасному вищому навчальному закладі: науково-методичне забезпечення процесу експертного відбору педагогів; доволі повне програмно-методичне та інформаційне забезпечення процесу відбору викладацького персоналу; професійні вміння претендентів [10, с. 8–114].

Спираючись на наведені дефініції, ми визначаємо зміст поняття «адміністративно-організаційні умови» як особливе освітнє середовище ВНЗ, що безпосередньо впливає на ефективність формування професійної готовності майбутніх учителів початкових класів до роботи з дітьми мігрантів.

Зазначимо, що на сучасному етапі розвитку освіти домінуючою тенденцією є поширення інтеграційних процесів, інтернаціоналізація освіти, що породжує національну неоднорідність етнічного складу учнів. Тому реформування освіти в Україні спрямовується на її демократизацію, гуманізацію, впровадження особистісного підходу. Для ефективного здійснення нових реформ особливого значення надаємо *відповідності організації і функціонування навчально-виховного процесу ВНЗ до потреб сучасного соціуму, вимог до рівня професійного розвитку вчителя початкових класів*. Вхідження України у світовий освітній простір вимагає від національної системи освіти підготовки високопрофесійних фахівців, які б відповідали вимогам часу. Сучасний стан національної системи вищої освіти зобов'язує глибше аналізувати вітчизняну систему освіти, удосконалювати, підвищувати рівень її якості. У Національній доктрині розвитку освіти в Україні, Національній стратегії розвитку освіти в Україні

на період до 2021 р. розкрито обов'язок держави щодо забезпечення основних напрямів діяльності освітніх установ, наголошено на національному характері освіти й виховання, підкреслено необхідність застосування інформаційних технологій в освіті. В умовах полікультурного освітнього простору важливо випрацювати оптимальні підходи до дітей мігрантів із максимальним урахуванням особливостей їхньої рідної культури і водночас зберегти національну й історико-культурну специфіку системи української освіти.

Важливу групу становлять *нормативно-правові умови*, які являють собою комплекс нормативної бази, що регулює процес підготовки майбутніх учителів (закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Концепція розвитку освіти на 2015–2025 рр., положення, накази МОН України), науково-педагогічну діяльність викладача (Положення про атестацію та підвищення кваліфікації науково-педагогічних кадрів, Положення про здобуття наукових ступенів, індивідуальний план викладача, інструкції щодо виконання різних видів науково-педагогічної діяльності тощо).

Перелік зазначеної нормативної бази, на наш погляд, має враховувати: сучасні вимоги до викладача вищої школи; особливості, специфіку та можливості вищого навчального закладу; реальний стан професійно-особистісного розвитку фахівців педагогічної галузі; їх потреби та інтереси.

Для роботи з дітьми мігрантів педагоги мають знати також державні (Закон України «Про зовнішню трудову міграцію», 2015; парламентські слухання з питань «Стан та проблеми правового і соціального статусу сучасної української трудової міграції» від 17 листопада 2004 р., «Закордонне українство: сучасний стан та перспективи співпраці» від 14 жовтня 2009 р., «Українська трудова міграція: стан, проблеми та шляхи їх вирішення» від 3 липня 2013 р.; на засіданні Уряду прийнято рішення про утворення Ради з питань трудової міграції громадян України при Кабінеті Міністрів України (20 січня 2010 р.); комітет із питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин провів слухання «Сучасний стан та шляхи врегулювання проблем у сфері захисту прав трудових мігрантів – громадян України») та нормативно-правові документи (Наказ Міністерства науки та освіти України «Про проведення соціально-педагогічної та психологічної роботи з дітьми трудових мігрантів» від 28 грудня 2006 р. № 865; обговорення проблеми на засіданнях Верховної Ради України), які захищають права дитини з сім'ї мігрантів.

Головною складовою частиною, що визначає ефективність професійної підготовки майбутніх фахівців, є *кадрове забезпечення*. Професійна діяльність педагога – це духовний, інтелектуальний та культурний потенціал, що дає змогу розвивати студента як особистість [4, с. 42]. Як відомо, зміст професійної підготовки майбутніх спеціалістів має визначатися цілями й завданнями навчально-виховного процесу вищої школи. Відповідно, підготовка студентів має забезпечуватися високою майстерністю педагогічних кадрів [9, с. 32]. Для роботи з дітьми мігрантів потрібні фахівці, здатні швидко реагувати на виклики часу, адаптуватися до змін в інформаційному суспільстві, впроваджувати інноваційні технології в освітній процес, прагнути до співпраці і взаємодії у житті і професійній діяльності, орієнтуватися на навчання упродовж життя. Важливо з перших днів навчання у ВНЗ формувати навички саморозвитку студентів [7, с. 182]. Адже шкільна практика часто випереджає досягнення педагогічної науки. Водночас важливі проблеми сучасної педагогічної науки потребують самостійного опрацювання. Наприклад, постійних змін та оновлення зазнає дидактика. Так, І. Малафік для розкриття змісту дидактики новітньої школи застосовує системний підхід, його конкретне втілення – метод системно-змістової декомпозиції знань у формі системної призми [6]. З цим підходом студенти ознайомилися на лекціях, водночас випускникам варто опрацювати ці питання самотужки або ж в інституті післядипломної педагогічної освіти.

Головним напрямом сучасного вищого навчального закладу є перехід від масово-репродуктивної до індивідуальної творчої освіти, що створює умови для виявлення і формування творчої індивідуальності, гуманістичної спрямованості особистості. Оцінюючи кадровий потенціал вищої школи України в сучасних умовах, дослідники зазначають, що з посиленням позицій Євросоюзу поглиблюються ідеї європеїзації вищої школи, актуалізуються соціально-політичні аспекти євроінтеграції, мобільність громадян в європейському освітньому просторі. Зростанню якості педагогічних кадрів, стимулюванню обміну викладачами, студентами, впровадженню новітніх освітніх технологій сприяють міжнародні програми SOKRATES, ERASMUS, TEMPUS тощо [2, с. 15].

На якість професійної підготовки вчителів початкових класів значною мірою впливає *інформаційна, матеріально-технічна, фінансова оснащеність педагогічного процесу*, про що йдеться у низці нормативних

документів. Водночас стан фінансового та матеріально-технічного забезпечення ВНЗ залишається критичним. Оскільки фінансове забезпечення визначається співвіднесенням бюджетного й позабюджетного фінансування, яких нині недостатньо, треба ширше залучати джерела додаткового фінансування: різного роду гранти, стажування тощо. У сучасному вищому навчальному закладі навчально-виховний процес стикається з новими проблемами інформаційної забезпеченості, матеріально-технічного оснащення навчальних аудиторій засобами ІКТ, співвідношення традицій та інновацій в освіті, впровадження у навчально-виховний процес новітніх інформаційних технологій. Першочерговою потребою вважаємо створення комп'ютерних класів із мультимедійним забезпеченням та виходом в інтернет, спеціалізованих аудиторій, електронних варіантів спеціалізованої літератури українських та зарубіжних видавництв, що становить інформаційне забезпечення ВНЗ.

Розвинутість системи науково-дослідного і навчально-виробничого партнерства ВНЗ із різними закладами системи соціальної підтримки та супроводу дітей мігрантів – вагома умова інтеграції освіти в практику. Ефективності професійної підготовки студентів до опікунсько-виховної діяльності сприяє взаємодія з опікунсько-виховними інституціями, державними та громадськими організаціями, відомими діями, зацікавленими в реалізації проєктів сприяння й допомоги дітям мігрантів і, відповідно, розробкою забезпечення їх упровадження та інтегрованого впливу на дітей мігрантів. Учитель співпрацює, в першу чергу, з соціальними службами (Центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді і Служби у справах дітей). Утім, недержавні організації, які працюють у сфері підтримки сімей мігрантів, не володіють достатнім потенціалом, щоб вирішити низку проблем дітей мігрантів, вони можуть виконувати лише додаткову функцію: інформаційну; сімейного, педагогічного, психологічного, юридичного консультування («Ла Страда Україна»); в позашкільній діяльності – неформальної освіти та релігійного і морального виховання («Карітас Україна») тощо. Важливим є не просто виконання своїх функцій окремо кожною з інституцій, а саме тісна взаємодія, співпраця, налагоджена спільна діяльність усіх суб'єктів, адже важливою умовою ефективності здійснення соціально-педагогічної підтримки дітей мігрантів є «наявність мультидисциплінарної команди фахівців, які здатні надати широкий спектр послуг» [11, с. 323].

Кваліфікована опікунсько-виховна діяльність учителя початкової школи сприятиме вирішенню проблем учня-мігранта, що значно прискорить інтеграцію дитини та її сім'ї у громаду. Важливим аспектом у роботі з дітьми мігрантів є залучення громади до вирішення низки проблем. У роботі з етнічними групами експерти радять за змоги надавати інформацію про проживання членів цих груп, місця зустрічі тощо [8, с. 73].

Активна громадська позиція вчителя, його співпраця з державними та недержавними організаціями, залученість до вирішення соціальних проблем, покладених в основу професійної діяльності, сприяють ефективності роботи з дітьми мігрантів та їх найближчим оточенням.

Гарантії якості вищої освіти можуть стати дійсністю за умови *моніторингу процесу формування професійної готовності студентів та врахування його результатів на подальших етапах освітньої діяльності зі студентами*. Визначення рівня готовності студентів до опікунсько-виховної діяльності з дітьми мігрантів є одним із чинників, що засвідчує їх професійну готовність. У нашому дослідженні поряд із моніторингом ми використовували метод оцінювання, що дало нам змогу простежити за окремими змінами професійної готовності студентів на всіх етапах навчання. Спостереження за виконанням запропонованих завдань студентами дало змогу визначити потребу впровадження нових форм і методів навчання, виявляти динаміку компонентів готовності усіх трьох рівнів залежно від зміни змісту й форм навчання, здійснювати корекцію навчальних програм, змісту навчальних дисциплін.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, нами здійснено теоретичне обґрунтування адміністративно-організаційних умов підготовки майбутніх учителів до опікунсько-виховної діяльності з дітьми мігрантів: відповідність організації і функціонування навчально-виховного процесу ВНЗ потребам сучасного соціуму, вимогам до рівня професійного розвитку вчителя початкових класів; нормативно-правові умови; кадрове забезпечення; інформаційна, матеріально-технічна, фінансова оснащеність педагогічного процесу; розвинутість системи науково-дослідного і навчально-виробничого партнерства ВНЗ із різними закладами системи соціальної підтримки та супроводу дітей мігрантів; моніторинг процесу формування професійної готовності студентів та врахування його результатів на подальших етапах освітньої діяльності зі студентами. Важливим напрямом

подальшого дослідження проблеми ефективної професійної підготовки майбутніх учителів до опікунсько-виховної діяльності з дітьми мігрантів є експериментальна перевірка розроблених нами адміністративно-організаційних умов.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бабанский Ю.К. Оптимизация процесса обучения : общедидактический аспект / Ю.К. Бабанский. – М. : Педагогика, 1997. – 254 с.
2. Батечко Н.Г. Сучасний стан розвитку кадрового потенціалу вищої школи України / Н.Г. Батечко // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2013. – Вип. 3. – С. 5–19.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [авт.-уклад. Бусел В.]. – К. ; Ірпінь : Перун, 2001. – 1440 с.
4. Головка Н.І. Роль викладача під час професійної підготовки майбутніх працівників соціальної сфери / Н.І. Головка // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2013. – № 1-2. – С. 41–48.
5. Зеер Э.Ф. Личностно ориентированное профессиональное образование / Э.Ф. Зеер. – Екатеринбург : изд-во Уральского педагогического университета, 1998. – 126 с.
6. Малафійк І.В. Дидактика новітньої школи / І.В. Малафійк. – К. : Видавничий дім «Слово», 2015. – 632 с.
7. Міненко А.О. Проектування професійного саморозвитку майбутнього вчителя початкової школи / А.О. Міненко // Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка: зб. наук. праць. Педагогічні науки. Вип. 28 / Глухівський НПУ ім. О. Довженка; редкол. : О.І. Курок (відп. ред.) [та ін.]. – Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2015. – С. 182–193.
8. Савчук О.М. Кейс-менеджмент у роботі з внутрішньо переміщеними особами / О.М. Савчук, А.О. Галай // Наукові записки НаУКМА. – 2016. – Т. 188. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. – С. 70–74.
9. Сисоєва С.О. Вища освіта України: реалії сучасного розвитку / С.О. Сисоєва, Н.Г. Батечко. – К. : ВД ЕКМО, 2011. – 344 с.
10. Степашко В.О. Організаційно-педагогічні умови формування викладацького персоналу у вищих навчальних закладах: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / В.О. Степашко. – Слов'янськ, 2004. – 207 с.
11. Транснаціональні сім'ї як наслідок української трудової еміграції: проблеми та шляхи їх розв'язання: збірник доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, 22 березня 2012 р. – Львів : вид-во НУ «Львівська політехніка», 2012. – 476 с.